

DZIECIĄTKO (365) *sb n*

dzieciątko (364), **dziciątko** (1); dzieciątko : dziciątko *Mącz* (7 : 1; 329d).

-e- (57), -é- (7); -é- *OpecŻywSandR, BiałKat*; -e-; -é- *OpecŻyw* (41 : 5).

sg *N* dzieciątko (102). \diamond *G* dzieciątka (46). \diamond *D* dzieciątku (17), dzieciątkowi (1); -u : -owi *FalZioł* (1 : 1). \diamond *A* dzieciątko (128). \diamond *I* dzieciątkiem (44); -em (8), -(e)m (36). \diamond *L* dzieciątku (13). \diamond *V* dzieciątko (13). \diamond *pl N* dzieciątka (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

Dem. od „dziecię” ‘nieletni, potomek’; małe dziecię, noworodek, niemowlę lub w funkcji hipokor.: infantulus, puerulus Mącz, Cn; pusio Mącz, Calep; parvulus Mącz; infans, puellus, pupus Cn (365) : OpecŻyw 11v; Dzieciątko w żywocie matczynem trzema błonczkami bywa wwikłano. FalZioł V 16, I 2b, 8c [2 r.], 10a, 38d, 107b (25); RejJóz 02; HistAl A6v; MurzNT Matth 18/2, 5; GliczKsiąż C7; KrowObr 83; Idzye dáley y znałał nadobne dzyeciątko/ A ono w piałku grzebie by máłe kurczątko. RejWiz 126, 29v, 35v, 130, 132; Leop Ex 2/6, 7, 9, Num 11/12, Is 65/20; RejZwierz 113v [2 r.]; Rozraftáło fię tedy dzyeciątko [et crevit puer]/ y zołtháwiono ięst od pierśi. BibRadz Gen 21/8, Gen 22/12, 1.Reg 1/22, 23, 27, 4.Reg 4 arg (14); BielKron 28; Mącz 118d, 278c, 282b, 329d; Ná Krzciny bierzefz z łobą Ófzczepy y Miecze/ Nie boy fię/ bo dzyeciątko tobie nie wćiecz. Prot D2; HistRzym 32; RejPos 33v, 152v, 256v, 296, 297 (10); GrzegŚm 50; A gdy fię iuz tego dzieciątko potrołze náuczý iáko ma rozumieć Bogá RejZwierz 12, A5, 6v, 7, 7v, 8 [2 r.]; WujJud 169v; RejPosRozpr c3; RejPosWstaw [41²]v, [41³]v; BudBib Sap 8/19; KarnNap A4, B3 [2 r.], C2; modlitwą fwoią dzyeciątko ożywił y zdrowe rodzicom oddał. SkarŻyw 311, 100 [2 r.], 113, 184 [3 r.], 311 [2 r.], 352 (12); Calep 878a; LatHar 529; WujNT Matth 18/4, 5, Mar 9 arg, 36, Luc 1/41 (14); SkarKaz 578a, 579b; Bo dzyeciątko obrazić ni w czym cie nie mogło PudłDydo B2v.

W połączeniu z imieniem [imię + dzieciątko (4), dzieciątko + imię (2)] (6): RejJóz Pv; RejZwierz 113v; [Bolesław Krzywousty dał] Miecłławowi ziemię Gnieźnieńką/ [...] Kaźimirzowi dzieciątku nic. BielKron 354, 17, 154v; RejPos 283v.

dzieciątko czyje (12): GliczKsiąż Dv; Izaż może zápamiętać mátká dzyeciátká fwego [infantem suum] Leop Is 49/15 [przekład tego samego tekstu RejPos 256, KuczbKat 375]; RejAp B2; RejPos 56 [2 r.], 254, 256 [2 r.], 297, 298v; KuczbKat 375; RejZwierz 263.

W porównaniach (8): Zapráwdeć wám powiedám/ że ktoby nieprzyiáł krolełtwa bożego iáko dzyeciątko [sicut puer] nie wnidzie do niego MurzNT Luc 18/17 [przekład tego samego tekstu BibRadz, BudNT, WujNT], Matth 18/3, 4; BibRadz Matth 18/4, Luc 18/17; BudNT Luc 18/17; WujNT Mar 10/15, Luc 18/17.

Zwroty: »męczyć się, męcząca się (z) dzyeciątkiem« = cierpieć przy porodzie (3 : 1): FalZioł III 7c; E dolore laborare dicitur puerpera, Męczyć fię dzyeciątkiem. Mącz 180d, 278c [2 r.].

»(po-, u-)rodzić dzyeciątko; (po-, u-)rodziło się dzyeciątko; (po-, u-)rodzenie dzyeciątka« [szyk zmienny] (6; 3; 8): A paniam [maść unguentum album] po vrodzeniu dzyeciątka: barzo dobrze flnzy. FalZioł V 106, I 11a, V 16, c, 18b, 22a (10); LibMal 1554/190v; BibRadz I 9c marg; RejPos 125v, 296v, 297; CzechEp 23; Niewiáftá [...] gdy porodzi dzyeciątko [peperit puerum]/ iuz nie pámięta

vćifnienia dla rádości/ iż fię człowiek ná świát národził. *WujNT Ioann 16/21* [przekład tego samego tekstu *CzechEp 23*].

»dzieciątko porzucić; porzucenie dzieciątka« = *poronić* (1; 1): gdy by niewiafta brzemienna poftała chwilę nad nim [korzeniem *Artenite*]/ tedy wnet dzieciątko porzuci. *FalZioł I 107a, V 87*.

Wyrażenia: »(jako) małe (*a. maluczkie, a. malutkie*) dzieciątko« = *pusio Mącz* [szyk 12 : 4] (16): A ták kto fię kolwiek vniży ták iáko tho małe dzieciątko [sicut *parvulus iste*]/ tenći ieft więcźlzym w kroleŧwie niebieskim. *Leop Matth 18/4* [przekład tego samego tekstu *RejPos 329*], *Matth 18/5*; *BibRadz 1.Reg 1/24*; *BielKron 86v, 377v*; *Mącz 332c*; Pátrz iáko tu Zuzánnie Pan náłazł drogę przez małe dzieciątko rátować vpadku iey. *RejPos 127v, 24, 127, 153, 167, 328v* (9); *GrzegŚm 33*.

»młode dzieciątko« (1): Bowiem tám ieft ŧkim mowić/ á to iey [*Minerwy*] chłopiátko/ Wierz mi żeć doda rzeczy choć młode dzyeciátko. *RejWiz 68*.

»jak ssące dzieciątko« (1): A nye wznyoŧem duŧŧe moyey k żadney náđetości/ Práwye yák sŧące dzyeciátko v pyerŧi mátki ŧwey *LubPs dd2*.

»własne dzieciątko« (1): A nákoniec by mátká włafna opuŧciła włafne dzieciątko ŧwoie/ ia nigdy nie opuŧzczę żadnego wiernego ŧwego. *RejZwierz 263*.

Szeregi: »matka albo dzieciątko« (1): Zafie thez cięźkie rodzenie bywa iedennaŧtego księżycza/ á tho dla niemoczy matki/ albo dzieciátka ŧamego *FalZioł V 17d*.

»płod albo dzieciątko« (1): Siodma przyczina cięł kiego albo łącznego rodzenia/ bywa z ŧrony płodu albo dzieciátka. *FalZioł V 17b*.

W przen (1) : GDy Izráel był dzieciátkiem [*Quia puer Israel*]/ miłowałem go/ á wyzwałem ŧyná moiego z Egiptu. *BibRadz Os 11/1*.

a. *I sg w funkcji przysłówka* »dzieciátkiem« (3) :

Wyrażenie: »małym dzieciátkiem« = *w wieku dziecięcym, w dzieciństwie* [szyk 2 : 1] (3): Ian s. dzyeciátkiem małym w żywocie mátki ŧwey iuż był poznał Páná ŧwego *RejPos 142, 9, 280v*.

a. *O Chrystusie zwłaszcza zaraz po urodzeniu; puer Vulg (168)* : Dáy Maria dzieciátko ktoré máŧs nám datz *OpecŻyw 18*; iefłcze bęđatz dzieciátkiem/ a iuż znaki męki ŧwey przyŧŧe vkażowál *OpecŻyw 22v, 15v, 16, 17v, 18v, 19* (26); *OpecŻywSandR nlb 2*; *PatKaz II 38v, 58, 58v, 61v, 80v, 85*; *GlabGad L4v*; *MiechGlab *4v*; *BielKron 134v*; *SarnUzn C3*; naydzyecie dzyeciátthko vwinione w chuŧtheczki á położone w iáŧłeczkach [*Vulg Luc 2/12*] *RejPos 18, 18, 18v, 19v* [2 r.], 20, 20v (16); *RejPosWstaw 41v* [2 r.]; *SkarŻyw 112, 244*; *ArtKanc B4, C6, C9v, C13v* [2 r.]; *LatHar 268, 517, 529, 530*; Idźcie/ á wywiaduyćie fię pilno o dzieciátku [*de puero*] *WujNT Matth 2/8, Matth 2/9, 13, Luc 2/17, 21, s. 386*; *SiebRozmyśl G*; *SkarKaz 519a, 520a, 577a*.

dzieciátko czyje (5): A ŧłuchay iákiey rádości vżywałá mátká záłobliwa iego ŧtráciwŧzy wdzięczne ono dzieciátko ŧwoie *RejPos 40, 20v*; *LatHar 271*; *SiebRozmyśl G2, Gr4*.

Fraza: »dzieciátko narodzi(ł)o się *itp.*, porodzić *itp.*, narodzone; narodzenie dzieciátka« [szyk zmienny] (9 : 3 : 3; 2): *OpecŻyw 23v*; *PatKaz II 58v*; nikomu inŧzemu iedno nam vrodziło fię to ŧwięthe dzieciátko *RejPos 20v*; co fię dzyało około zyáwienia y národzenia dzyeciátka tego. *RejPos 298v, 15, 16* [2 r.], 17, 18v [3 r.], 19; *BiałKat a4*; *GrzegŚm 62* [2 r.]; *NiemObr 144*; *LatHar 552*.

Wyrażenia: »dzieciątko Krystus« (2): *RejZwierz* 113; Iáko Ezáialz widząc dzieciątko Kryšťulá národzone/ thák thež nápiřal iákoby go iuz był widźial *GrzegŚm* 62.

»małe (a. maluczkie, a. maluńskie, a. maluchne, a. malutkie) dzieciątko« [szyk 10 : 3] (13): Iezu krolu malufkie dzieciątko nádobné/ pocieřs duřfę weřele *OpecŻyw* 20, 17v, 30v; A ták nie vnoř řie od tego/ iáko cie to mále dzieciątko včy *RejPos* 39v, 15, 16 [2 r.], 35v, 36v, 38v, 39; *LatHar* 191; *SiebRozmyřl* F4.

»me, nasze dzieciątko« (2): *OpecŻyw* 18v; tedy wřzytki ty pociechy będa nád tobá zyáwiony/ ktore przyniořlo wřzytkiemu řwiátu to obiecáne řwięte dzyeciątko nářze. *RejPos* 20v.

»miłe (a. namilsze) dzieciątko« [szyk 3 : 1] (4): Mé dzieciątko námilřře pálaiące bořtwem/ wřřyto ięřtes řádliwé wielmi woniaiáce. *OpecŻyw* 18v, 24v [2 r.]; *SiebRozmyřl* G2.

»dzieciątko młode« [szyk 2 : 1] (3): Pořaluyře onego rořkoiřnego ij řlicznęgo dzieciątka mlodęgo *OpecŻyw* 28, 22, 30v.

»niewinne dzieciątko« (2): przyřřli kapłáni aby ono niewinnę dzieciątko ij řwięte obrzezali. *OpecŻyw* 21 v; *LatHar* 191.

»dzieciątko nowonarodzone« [szyk 2 : 2] (4): *OpecŻyw* 17v, 21v; pewnie Anyeli Boży vkažác to dzyeciątko nowo národzone *RejPos* 20; *SiebRozmyřl* G4.

»dzieciątko (Pan) Jezus (Chrystns)« = *puer Iesus Vulg* [szyk 10 : 3] (13): gwiazda [...] przed nimi řřla ij pokázala ijm to miařto/ gdzie dzieciątko Iezus z matuchną był *OpecŻyw* 24, 13, 17v, 24v, 30v; *BielKron* 138; *RejPos* 55v; *RejPosWstaw* [41²]v; Zdrádlivy Herod potrácić ich niechćial/ ářby mu byli pierwey dzieciątko Pána Iezulá vkažáli *SkarŻyw* 27; *LatHar* 271, 402, 502; *WujNT Luc* 2/27.

»řwięte dzieciątko« [szyk 13 : 2] (15): *OpecŻyw* 13, 21v; ižci Pan twoy raczył včzynić then pokoy przez to řwięte dzieciątko ná tey nędzney zyemi *RejPos* 20v, 18v [2 r.], 20, 20v [5 r.], 57v [2 r.], 58.

Szeregi: »dzieciątko i matka (a. matuchna) (jego); dzieciątko (i) z matką (a. matchną)« = *puer et mater eius, puer cum Maria Vulg* [szyk 22 : 1] (13; 10): widzili dzieciątko w vbogich pieluřřkách ij matkę vbogá na mieřtzu zgardzony^m bez czeřladdzy [!]. *OpecŻyw* 24, 11, 19v, 24 [2 r.]; *PatKaz II* 58v; *BielKron* 138v; *RejPos* 24v, 25, 35v; *SkarŻyw* 27, 244; *NiemObr* 144; *ArtKanc* B3; *LatHar* 530, 531; Nie rzeķł/ wziął řyná řwego y żonę řwoię: ále dzyeciątko y mátkę ięgo. *WujNT* 9, *Matth* 2/11, 13, 14, 20, 21 (7).

»panna (Maryja) z dzieciątkiem; panna i dzieciątko« (7; 1): O vciekaniu panny marie z dzieciątkie^m do Eijptu ij o zmordowaniu mladziatek [!]. *OpecŻyw* [27]; *PatKaz II* 58 [2 r.], 58v [2 r.], 62v; *BielKron* 135; *LatHar* 502.

»dzieciątko a syn(aczek)« (5): *OpecŻyw* 18; iákoć tu o tym to mále dzyeciątko á Syn ięgo iędyny opowiedáć raczy. *RejPos* 39, 16 [2 r.], 20v.

Synonimy: *chłopiátko, płod, pucek; a. niemowiátko, syn, synaczek.*

Cf **DZIECINA, DZIECINKA**